

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

The Development Indicators of the Quality of Islamic Education
Management in Thailandฟาฏินา วงศ์เลขา (Fatina Wonglaykha)^{*}กัมปนาท บริบูรณ์ (Gumpanat boriboon)^{**}อัมพวัลย์ วิศวีรานนท์ (Ampawan Visavateeranon)^{***}ชนกนารถ บุญวัฒน์กุล (Chanoknart Boonwatthanakul)^{****}

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยตามทฤษฎีระบบ ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา และครูสอนศาสนาในสถานศึกษาของรัฐ เอกชน และศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส จำนวน 378 คน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนาตัวบ่งชี้โดยการคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสมเพื่อยืนยันตัวบ่งชี้โดยการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามจำนวน 3 ชุด วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.56$, S.D.=0.79) ส่วนความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}=4.65$, S.D.=0.56)

^{*} นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชาการบริหารและการจัดการการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โทรศัพท์มือถือ 080 447 9676 อีเมลล์ : fatin09@hotmail.com

Student of Doctor degree, Education Administration and Management, Faculty of Education,
Srinakharinwirot University. Mobile : 080 447 9676. E-mail : fatin09@hotmail.com

^{**} อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ดร. ภาคการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Thesis supervisors, Ph.D. Adult Education, Faculty of Education, Srinakharinwirot University

^{***} อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. วิทยาลัยโพธิวิชชาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Thesis Co-Advisor, Ph.D. Bodhivijjalaya college, Srinakharinwirot University

^{****} อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Thesis Co-Advisor Asst. Prof, Ph.D. School of Educational Studies, Sukhothai Thammathirat Open University

2) การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ใน 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความสำคัญในระดับมากที่สุด 7 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน 16 ตัวบ่งชี้ ด้านการจัดการเรียนรู้ 14 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้บริหาร 11 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 9 ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ และด้านหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 9 ตัวบ่งชี้

3) ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นว่าตัวบ่งชี้คุณภาพที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 81 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 31 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบ 15 ตัวบ่งชี้

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้, การจัดการศึกษา, การศึกษาอิสลาม

Abstract

This research aims to develop indicators of the quality of Islamic education management in Thailand according to system theory. There were 3 methods of this research; Step 1: Studies current status and indicator needs. The samples used in this research were Supervisors, Academics Islamic, Religious scholars, Religious teachers in government school, private school and the center of Islamic education in mosque (pundok) in 3 provinces in the southern border: Yala, Pattani and Narathiwat with total of 378 respondents. Step 2: Development indicators by selecting and weighting the priority level of elements and indicators by 11 experts. Step 3: Check for appropriateness to confirm indicators by connoisseurship with 12 experts. The research instruments were 3 sets of questionnaires. The data were analyzed by frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The research found that:

1) The current status of Islamic education management in Thailand, the overall was rated at the high level ($\bar{x}=3.56$, S.D.=0.79). Part of the needs for the indicator of the quality of Islamic Education management in Thailand, the overall was rated at the highest level ($\bar{x}=4.65$, S.D.=0.56).

2) The development indicators of the quality of Islamic education management in Thailand in 3 main elements, 8 minor elements and 92 indicators found that; the 7 minor elements with the highest priority level were on the quality of learners 16 indicators, learning management 14 indicators, teachers 12 indicators, managers indicators 11 indicators, learners 9 indicators, management

12 indicators and curriculum 9 indicators. Part of the high priority level was only 1 minor element is on the community participation 9 indicators.

3) The experts commented that the quality indicators were appropriate for the implementation of Islamic education in Thailand consisted of 3 main elements, 8 minor elements and 81 indicators; 4 minor elements and 35 indicators for input, were 3 minor elements and 31 indicators for process and 1 minor elements and 15 indicators for output.

Key words: Indicator, Education Management, Islamic Education

บทนำ

อิสลามเป็นศาสนาที่ส่งเสริมและกระตุ้นเตือนให้มุสลิมทุกคนต้องมีการศึกษาหาความรู้ทุกด้านตลอดเวลา ไม่ใช่การเรียนรู้เฉพาะในช่วงวัยของการเป็นนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ดังที่อัล-หะดีษบทหนึ่งกล่าวไว้ว่า “จงศึกษาจากเปลจนถึงหลุมฝังศพ” จากคำกล่าวนี้ชี้ชัดให้เห็นว่าการศึกษาเรียนรู้ในอิสลามนั้นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ได้เป็นเพียงแค่การถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการถ่ายทอดความรู้และการจัดการศึกษาจะต้องครอบคลุมทุกด้านทั้งทางโลกและทางธรรม เป็นการอบรม ขัดเกลาจิตใจ บ่มเพาะสติปัญญา ร่างกาย และจิตวิญญาณ เพื่อมุ่งเน้นให้มุสลิมทุกคนมีความรู้และสามารถปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้อง จึงกล่าวได้ว่าอิสลามเป็นศาสนาที่ครอบคลุมทุกมิติ ทุกแง่มุมแห่งการดำเนินชีวิต การศึกษาในทัศนะของอิสลามจึงถือเป็นการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งเป็น “วิถีชีวิต” หรือ “Way of life” อย่างแท้จริง (ฟาฏินา วงศ์เลขา. 2558: 22)

จากการศึกษาสภาพปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนอิสลามศึกษาในประเทศไทย พบว่ามีสถานศึกษาหลายประเภท มีการจัดการศึกษาในรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2559: 3) และเป็นการดำเนินงานในลักษณะที่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ โดยไม่ได้มองถึงความเชื่อมโยงต่อยอดหรือการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในเรื่องของความแตกต่างหลากหลายของการใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา ที่สถานศึกษาแต่ละสังกัดนำไปใช้ในการจัดการเรียน การสอน ซึ่งเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (ฟาฏินา วงศ์เลขา. 7 เมษายน 2558: 24) อีกทั้งปัจจุบันหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดการศึกษาอิสลามมีหลายสังกัด แต่ละสังกัดใช้หลักสูตรที่แตกต่างกัน มีระบบการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน ซึ่งสถานศึกษาบางสังกัดมีการกำกับ ดูแล และประเมินผลในขณะที่บางสังกัดต้องจัดการศึกษาไปตามความพร้อมของสถานศึกษาแต่ละแห่ง โดยไม่ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดเท่าที่ควร ปัญหาเหล่านี้ล้วนส่งผลกระทบต่อมาตรฐานและคุณภาพผู้เรียนในภาพรวมของประเทศเป็นอย่างมาก

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐานเดียวกันหรือใกล้เคียงกันมากที่สุด แต่การกำหนดให้มีระบบการ

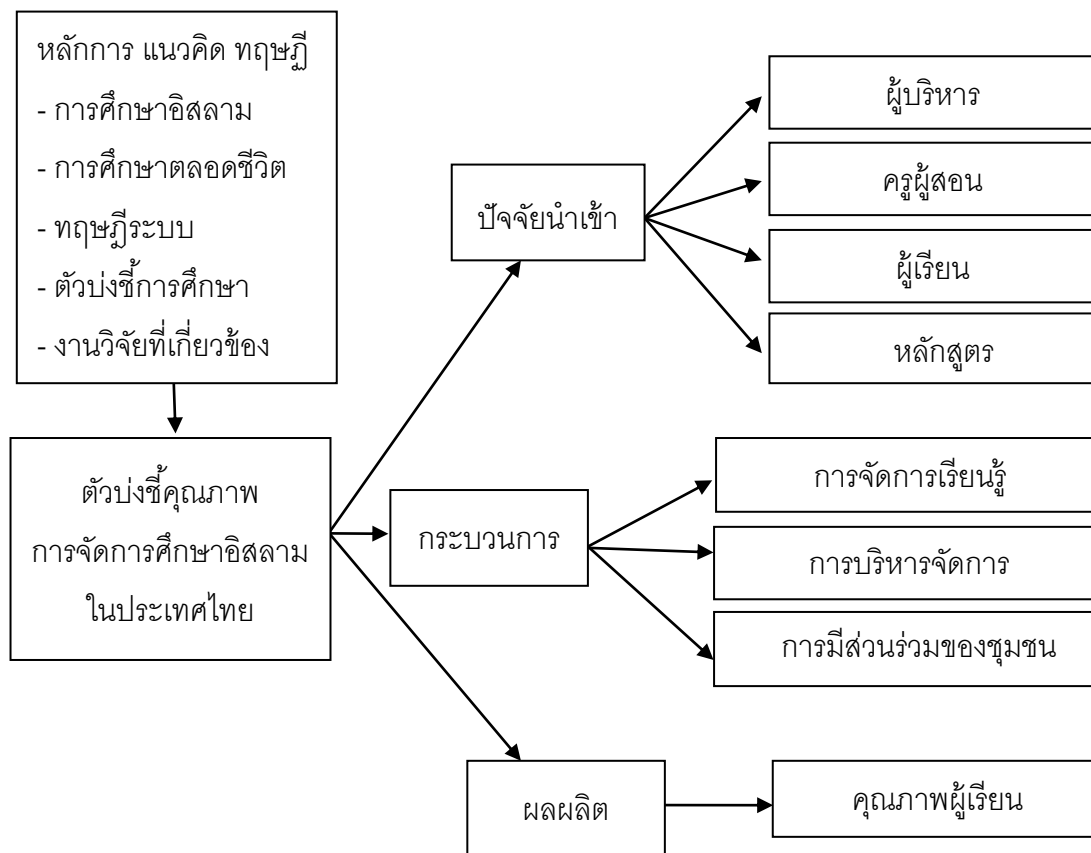
ประกันคุณภาพภายในดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการจัดการศึกษาอิสลามแต่อย่างใด และขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานใดกำหนดตัวบ่งชี้ที่จะมาบรรยายหรือชี้ให้เห็นถึงสภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยว่าสถานศึกษาแต่ละสังกัดสามารถจัดการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ใดบ้าง อีกทั้งปัจจุบันยังไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในภาพรวมของประเทศ ดังนั้น จึงเป็นประเด็นสำคัญยิ่งที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยคาดหวังให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ และวางแผนพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษาในภาพรวมของประเทศต่อไป อีกทั้งเพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำไปใช้เป็นกรอบทิศทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนมุสลิมให้มีคุณภาพทั้งด้านความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องตามอัตลักษณ์และความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น อีกทั้งสามารถแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
2. เพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

กรอบแนวคิดการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี หลักการเกี่ยวกับการศึกษาอิสลาม การศึกษาตลอดชีวิต ทฤษฎีระบบ ตัวบ่งชี้ทางการศึกษา และได้จัดแยกประเภทตัวบ่งชี้ตามทฤษฎีระบบตามแนวคิดของ Lunenberg and Ornstein (1996: 17-19) และนงลักษณ์ วิรัชชัย (2551: 7 อ้างอิงจาก Johnstone, 1981; Nardo et al, 2005 และสำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545) ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลผลิต (Output) ตลอดจนศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทั้งในและต่างประเทศเพื่อนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ตามภาพประกอบดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ได้กำหนดวิธีดำเนินการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ได้ดำเนินการดังนี้

1. การกำหนดองค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยการศึกษา ค้นคว้า และวิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา มาตรฐาน และตัวบ่งชี้การศึกษา และการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยรวมทั้งวิเคราะห์และสังเคราะห์มาตรฐานการศึกษาของชาติ มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์องค์ประกอบเบื้องต้นสำหรับงานวิจัยขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย

2. สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และมีข้อความปลายเปิดสอบถามความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ แบบสอบถามแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งมีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) เพื่อสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับความคิดเห็นเพิ่มเติมและข้อเสนอแนะ

3. ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เป็นการตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา (content validity) ของแบบสอบถาม โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องรายข้อ (IOC) และปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย และนำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .94

5. เก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ กลุ่มโรงเรียนของรัฐ กลุ่มโรงเรียนเอกชน และกลุ่มศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) ในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากเทียบตารางของ Robert V. Krejcie and Eayrle W. Morgan (1970: 608 - 609) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 378 คน จากประชากรรวมทั้งสิ้น 23,815 คน

6. วิเคราะห์ข้อมูล โดยแบบสอบถามตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 2 หาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนแบบสอบถามตอนที่ 3 เป็นข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยดำเนินการดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกตัวบ่งชี้ จากการศึกษาหลักการและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ทางการศึกษา ผู้วิจัยเลือกใช้เกณฑ์ในการตรวจสอบคุณภาพของตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย 5 เกณฑ์ ดังนี้ วิรัชชัย (2551: 27-31) คือ ความตรง (Validity) ความชัดเจน (Clarity) ความเป็นไปได้ (Feasibility) ความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นประโยชน์ (Utility)

2. คัดเลือกตัวบ่งชี้โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำร่างตัวบ่งชี้ที่ผ่านการปรับปรุงจากการวิจัยในขั้นตอนที่ 1 มาสร้างเป็นแบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ฉบับที่ 1 ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการศึกษาอิสลาม ด้านการบริหารการศึกษา ด้านการวัดและประเมินผลการศึกษา ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้นำศาสนา ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา นักวัดผลและประเมินผลการศึกษา จำนวน 11 คน ประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่กำหนดพร้อมให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม โดยคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.75 ในทุกด้านถือว่าผ่านเกณฑ์

3. กำหนดน้ำหนักความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้ ผู้วิจัยนำตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ มาสร้างแบบสอบถาม ฉบับที่ 2 และให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 11 คน กำหนดน้ำหนักขององค์ประกอบและให้น้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ย

ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเหมาะสมของร่างตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ที่ได้รับการพัฒนาจากขั้นตอนที่ 2 โดยใช้เทคนิควิธีการสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณายืนยันความเหมาะสม (Appropriateness) ของตัวบ่งชี้ในการนำไปปฏิบัติโดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 12 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม
2. กลุ่มผู้บริหารการศึกษาอิสลาม ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้นำทางศาสนา
3. กลุ่มผู้ปฏิบัติงาน ประกอบด้วย ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการอิสลามศึกษา นักวิชาการศาสนา และครูผู้สอน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยโดยนำเสนอผลการวิจัยสรุปตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย 3 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

ผลวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

องค์ประกอบ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
1 ปัจจัยนำเข้า	3.56	0.74	มาก	4.69	0.54	มากที่สุด
ด้านผู้บริหาร	3.67	0.69	มาก	4.72	0.50	มากที่สุด
ด้านครูผู้สอน	3.55	0.75	มาก	4.69	0.51	มากที่สุด
ด้านผู้เรียน	3.42	0.78	ปานกลาง	4.66	0.55	มากที่สุด
ด้านหลักสูตร	3.61	0.75	มาก	4.67	0.58	มากที่สุด
2 กระบวนการ	3.46	0.84	ปานกลาง	4.58	0.63	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	3.66	0.76	มาก	4.75	0.50	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการ	3.43	0.86	ปานกลาง	4.58	0.60	มากที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมของ	3.29	0.89	ปานกลาง	4.40	0.79	มาก

องค์ประกอบ	ระดับการปฏิบัติ			ระดับความต้องการ		
	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล	(\bar{X})	(S.D.)	แปลผล
ชุมชน						
3 ผลผลิต	3.65	0.80	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด
ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.65	0.80	มาก	4.78	0.50	มากที่สุด
รวม	3.56	0.79	มาก	4.65	0.56	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลัก โดยภาพรวมระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก (\bar{x} =3.56, S.D.=0.79) เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบหลัก พบว่า ที่อยู่ในระดับมาก 2 องค์ประกอบ คือ ด้านผลผลิต และด้านปัจจัยนำเข้า ส่วนองค์ประกอบด้านกระบวนการอยู่ในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ระดับการปฏิบัติของการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยอยู่ในระดับมาก 5 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านผู้บริหาร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านหลักสูตร ด้านครูผู้สอน และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการ ด้านผู้เรียน และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

ส่วนการศึกษาความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ (\bar{x} =4.65, S.D.=0.56)เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด 7 ด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านหลักสูตร ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

2. การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย

การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยโดยให้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องตรงกับเกณฑ์ตัวบ่งชี้ที่กำหนด เพื่อคัดเลือกตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์ พบว่า มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 92 ตัวบ่งชี้ คือ 1) องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 41 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร 11 ตัวบ่งชี้ ด้านครูผู้สอน 12 ตัวบ่งชี้ ด้านผู้เรียน 9 ตัวบ่งชี้ และด้านหลักสูตร 9 ตัวบ่งชี้ 2) องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 14 ตัวบ่งชี้ ด้านการบริหารจัดการ 12 ตัวบ่งชี้ และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน 9 ตัวบ่งชี้ 3) องค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบย่อย คือ ด้านคุณภาพของผู้เรียน 16 ตัวบ่งชี้และผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดน้ำหนักความสำคัญของตัวบ่งชี้ ตามตาราง 2

ตารางที่ 2 แสดงระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย โดยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

องค์ประกอบ	(\bar{X})	(S.D.)	ระดับความสำคัญ
1. ปัจจัยนำเข้า	4.64	0.40	มากที่สุด
ด้านผู้บริหาร	4.66	0.44	มากที่สุด
ด้านครูผู้สอน	4.67	0.43	มากที่สุด
ด้านผู้เรียน	4.65	0.36	มากที่สุด
ด้านหลักสูตร	4.59	0.38	มากที่สุด
2. กระบวนการ	4.61	0.44	มากที่สุด
ด้านการจัดการเรียนรู้	4.75	0.36	มากที่สุด
ด้านการบริหารจัดการ	4.62	0.49	มากที่สุด
ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน	4.47	0.48	มาก
3. ผลผลิต	4.78	0.26	มากที่สุด
ด้านคุณภาพผู้เรียน	4.78	0.26	มากที่สุด
รวม	4.68	0.37	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 ผู้เชี่ยวชาญได้กำหนดระดับความสำคัญขององค์ประกอบและตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ทั้ง 3 องค์ประกอบหลักโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.68$, S.D.=0.37) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า องค์ประกอบหลักที่มีระดับความสำคัญระดับมากที่สุด จำนวน 7 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านครูผู้สอน ด้านผู้บริหาร ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ และด้านหลักสูตร ส่วนองค์ประกอบที่มีความสำคัญระดับมาก 1 องค์ประกอบ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

3. การตรวจสอบความเหมาะสมของตัวบ่งชี้ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญอาศัยหลักการตัดสินใจโดย ฉันทามติมีความเห็นร่วมกันว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพที่มีความเหมาะสมในการนำไปปฏิบัติในการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มี 3 องค์ประกอบหลัก 8 องค์ประกอบย่อย 81 ตัวบ่งชี้ คือ 1) ด้านปัจจัยนำเข้า มี 4 องค์ประกอบย่อย 35 ตัวบ่งชี้ 2) ด้านกระบวนการ มี 3 องค์ประกอบย่อย 31 ตัวบ่งชี้ 3) ด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบย่อย 15 ตัวบ่งชี้ มีรายละเอียดดังนี้

3.1 องค์ประกอบคุณภาพด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย **ด้านผู้บริหาร** (10 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 2) เห็นความสำคัญในหลักการจัดการศึกษาอิสลาม 3) มีความเข้าใจการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม 4) มีทักษะการบริหารจัดการศึกษาอิสลามโดยใช้หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม 5) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ 6) มีความสนใจใฝ่เรียนรู้และแสวงหาความรู้ใหม่อย่างต่อเนื่อง 7) มีทักษะในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 8) มีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม 9) มีความสามารถสร้างการยอมรับและศรัทธาให้แก่บุคคลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 10) ความเป็นผู้นำทางวิชาการ **ด้านครูผู้สอน** (10 ตัวบ่งชี้)

ได้แก่ 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญเนื้อหาสาระด้านศาสนาในวิชาที่สอน 2) มีทักษะการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคล 3) มีทักษะในการจัดทำแผนและจัดการเรียนรู้โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) เป็นแบบอย่างด้านคุณธรรมจริยธรรมอิสลามที่ปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 5) รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำแก่ผู้เรียน 6) มีทักษะการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยเลือกใช้สื่อที่หลากหลาย 7) มีความมุ่งมั่นในการจัดการเรียนรู้ อย่างเต็มศักยภาพ 8) มีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น 9) ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ 10) มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ ตนเอง **ด้านผู้เรียน** (7 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้อิสลาม 2) มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา 3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้อิสลามในระดับชั้นที่เข้าเรียน 4) มีพื้นฐานด้านความรับผิดชอบ มีวินัยในตนเอง 5) เป็นผู้ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน พัฒนาตนเองอยู่เสมอ 6) มีพื้นฐานด้านความคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ 7) ได้รับการสนับสนุนในการเรียนจากผู้ปกครองหรือบุคคลในครอบครัว **ด้านหลักสูตร** (8 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรีทธา ยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีฮัมมัด 2) ปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 3) หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับสถานศึกษาสอดคล้องกับอัตลักษณ์ ความต้องการของชุมชน ท้องถิ่น 4) หลักสูตรอิสลามศึกษามีโครงสร้างเวลาเรียน/สาระการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น 5) มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ เขียน สื่อสาร 6) กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตอบสนองความต้องการของผู้เรียน 7) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม 8) มีระบบกำกับ ติดตาม ตรวจสอบคุณภาพ

3.2 องค์ประกอบคุณภาพด้านกระบวนการ ประกอบด้วย **ด้านการจัดการเรียนรู้** (13 ตัวบ่งชี้)

ได้แก่ 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม 2) จัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) จัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 4) เน้นบูรณาการทั้งภายในสาระและระหว่างสาระการเรียนรู้ 5) เน้นความรู้ ทักษะการปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 6) เน้นให้ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาได้ 7) จัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้อิสลาม 8) จัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย 9) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม 10) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนมีรูปแบบที่หลากหลาย 11) จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่เสริมสร้างผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 12) ให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ 13) มีการวัดผลและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย **ด้านการบริหารจัดการ** (12 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 2) กำหนดกลยุทธ์การดำเนินงานสู่เป้าหมายที่กำหนด 3) มีแผนปฏิบัติการในการดำเนินโครงการที่ชัดเจน 4) มีการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชน 5) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง 6) จัดหาแหล่งเรียนรู้ด้านศาสนาอิสลามอย่างหลากหลาย 7) ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทำงานเต็มศักยภาพภายใต้การบริหารแบบมีส่วนร่วม 8) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม 9) สร้างบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาสถานศึกษาไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ 10) มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างเป็นระบบ 11) ระดมทรัพยากรจากสังคม ชุมชนมาพัฒนาการจัดการศึกษาอิสลาม 12) มีระบบการบริหารจัดการที่โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ **ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน** (6 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และวางแผนการจัดการศึกษาอิสลาม 2) มีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของสถานศึกษา 3) มีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรการศึกษาอิสลามของสถานศึกษา 4) ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัด

การศึกษาอิสลาม 5) ส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม 6) เป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม

3.3 องค์ประกอบคุณภาพด้านผลผลิต ประกอบด้วย ด้านคุณภาพของผู้เรียน (15 ตัวบ่งชี้) ได้แก่ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน 5) เห็นคุณค่าในตนเองโดยกล้าแสดงออกบนพื้นฐานของหลักการอิสลาม 6) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร 7) มีจิตสาธารณะ มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่น 8) ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างซึ่งไม่ขัดต่อหลักการอิสลาม 9) มีทักษะในการแสวงหาความรู้อิสลามด้วยตนเอง 10) มีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ 11) สามารถแก้ปัญหาได้อย่างมีเหตุผลตามหลักการอิสลาม 12) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 13) ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น 14) ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริตที่ไม่ขัดต่อหลักการศาสนาอิสลาม 15) นำความรู้และทักษะชีวิตไปใช้ในการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย มีประเด็นสำคัญที่นำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1. ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหาร พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดที่อยู่ในลำดับต้นๆ คือ 1) มีความเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะบริหารจัดการศึกษาอิสลามอย่างเต็มศักยภาพ 2) มีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน 3) บริหารจัดการศึกษาอิสลามตามบทบาทหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ 4) เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลาม 5) มีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการจัดการศึกษาอิสลามที่ชัดเจน 6) ผลสำเร็จจากการบริหารจัดการศึกษาอิสลามเป็นที่พึงพอใจของชุมชน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดที่จะขับเคลื่อนและบริหารจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จและเป็นไปตามเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาอิสลามนั้น ผู้บริหารจะต้องมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน มีความมุ่งมั่นตั้งใจและเสียสละ สามารถสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และที่สำคัญซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่แตกต่างไปจากผู้บริหารโดยทั่วไปคือ ผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามวิถีอิสลามด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 150) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ สนับสนุนการกำหนดกลยุทธ์ แนวทางและนโยบายความสามารถสร้างความร่วมมือความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรภายในและภายนอกสถานศึกษา มีความเป็นแบบอย่างในการเสียสละ อุทิศตน มุ่งมั่นที่จะทำงานทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา เอาใจใส่ต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสถานศึกษาและชุมชน มาตรฐานด้านการจัดการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของบัณฑิตธรรมสังวาล (2553: 216) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้บริหารที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงคุณภาพของโรงเรียนวิถีพุทธ เช่น เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต มีวิสัยทัศน์และมีความสามารถทางการคิดตามหลักโยนิโสมนสิการ (คิดเป็น เห็นทางออก) และมีความสามารถในการสื่อสาร

เป็นต้น สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพัทธ์ วิศวีรานนท์ (2556: 180) พบว่า ตัวบ่งชี้คุณภาพของผู้บริหารหลักสูตรที่คณะกรรมการบริหารหลักสูตรและนิสิตนักศึกษาเห็นด้วยในระดับมากที่สุด เช่น มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำที่มองอนาคตของสังคม ชุมชน ในระดับชาติและนานาชาติ มีความมุ่งมั่นที่เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ชี้แนะหรือเป็นผู้นำสังคมได้ มีวิสัยทัศน์และความสามารถในการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและสถาบัน เป็นที่ยอมรับจากหน่วยงานภายนอกในวิชาชีพเดียวกัน และมีความรู้ความเข้าใจทางด้านการศึกษาและการบริหารวิชาการ เป็นต้น

2. ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) มีความรู้ความเชี่ยวชาญด้านศาสนาครอบคลุมเนื้อหาสาระวิชาที่สอน 2) ปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมอิสลามโดยเน้นการปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน 3) มีความรับผิดชอบต่อนักเรียนที่ตนเองสั่งสอน จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ในการจัดการศึกษาอิสลามมุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นมุสลิมที่ดี มีความรู้ ความศรัทธา คุณธรรมจริยธรรม เจตคติที่ดีต่ออิสลาม และมีทักษะในการดำเนินชีวิตในสังคมตามวิถีอิสลามได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่มีความรู้และเชี่ยวชาญเนื้อหาสาระที่สอนซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ที่สำคัญที่สุดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 157) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านครูผู้สอนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด มี 19 ตัว เช่น มีความรู้และความเข้าใจในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและจริยธรรม มีทักษะการสอนเพื่อพัฒนาค่านิยมและจริยธรรมสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 79) พบว่า ครูมุ่งมั่นในการปฏิบัติงาน อุทิศตนในการพัฒนานักเรียนให้มีความรู้ คุณธรรมจริยธรรม ครูมีการพัฒนาตนเองสม่ำเสมอ ครูประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อนักเรียนและชุมชน ครูมีทักษะในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ ครูปฏิบัติตนสอดคล้องกับจรรยาบรรณวิชาชีพครู

3. ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ศาสนา 2) มีทักษะพื้นฐานด้านการอ่านอัล-กุรอาน 3) มีความรู้ความสามารถพื้นฐานเพียงพอต่อการเรียนรู้ศาสนาในระดับชั้นที่เข้าเรียน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญกับแรงจูงใจภายในของผู้เรียนเป็นสำคัญ อีกทั้งเห็นว่าการศึกษาร่วมกันเป็นสิ่งที่สำคัญของการเรียนรู้ศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 144) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผู้เรียนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ คิดว่าการเรียนรู้นั้นมีคุณค่า มีประโยชน์ และไม่เป็นภาระ มีความเชื่อมั่นว่าตนเองมีสมรรถนะในการเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับเอกสารการจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 2) ที่ระบุว่า มุสลิมทุกคนต้องอ่านอัล-กุรอานได้ เรียนรู้หลักการอ่านพร้อมความหมาย และนำหลักคำสอนไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับการกำหนดกรอบโครงสร้างเวลาเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 31) ที่กำหนดให้ผู้เรียนต้องเรียนรู้อัล-กุรอานทุกชั้นปี และได้กำหนดจำนวนชั่วโมงเรียนสาระการเรียนรู้อัล-กุรอานมากกว่าสาระการเรียนรู้อื่นๆ

4. ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตร ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความเข้าใจหลักธรรม คำสอน ศรัทธา ยำเกรง ต่ออัลลอฮ์ ปฏิบัติตนตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 2) ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 3) กิจกรรมเสริมหลักสูตรเชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาอิสลามมุ่งเน้นพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธา มีคุณธรรมจริยธรรม และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลามเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2553: 5) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาตามหลักสูตรอิสลามศึกษาไว้ว่า 1) มีความศรัทธาต่ออัลลอฮ์ และปฏิบัติตนตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด ตลอดจนมีคุณธรรม จริยธรรมอิสลาม 2) มีความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะในการอ่านอัล-กุรอาน และสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้ 3) มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ มีเหตุผลในการวินิจฉัย พิจารณาปัญหาต่างๆ โดยยึดหลักการอิสลาม 4) มีความภาคภูมิใจในความเป็นมุสลิมที่ดี มีระเบียบวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน เสียสละเพื่อส่วนรวมเห็นคุณค่าของตนเอง สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนมนุษย์ให้อยู่ร่วมกันในสังคมด้วยความสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของบดินท์ ธรรมสังวาล (2553: 217) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตรที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดสามารถนำมาใช้เป็นตัวบ่งชี้ที่บ่งบอกถึงคุณภาพของโรงเรียนวิสุทธิ คือ หลักสูตรต้องถือชีวิตเป็นตัวตั้ง มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตัวเอง รู้จักการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลกับสังคมและสิ่งแวดล้อม และปลุกฝังความศรัทธาในพุทธศาสนา และการปฏิบัติตนให้เหมาะสมตามแนวทางพุทธศาสนา และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 167) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านหลักสูตรที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด คือ หลักสูตรมีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตกับสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาและในท้องถิ่นของผู้เรียน หลักสูตรกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) จัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีอิสลาม 2) เน้นความรู้ ทักษะ การปฏิบัติ คุณธรรมจริยธรรมอิสลาม 3) กิจกรรมการเรียนรู้เชื่อมโยงกับวิถีชีวิตอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาอิสลามนั้นนอกจากจะเป็นการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ และทักษะการปฏิบัติจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่ง เป็นการอบรม ชัดเกล้าจิตใจ บ่มเพาะสติปัญญา ร่างกาย และจิตวิญญาณ เพื่อมุ่งเน้นให้มุสลิมทุกคนมีความรู้และสามารถปฏิบัติตนตามหลักการศาสนาอิสลามได้อย่างถูกต้องแล้ว ยังถือเป็นกระบวนการจัดการศึกษาที่จะต้องครอบคลุมทุกด้านทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาจะต้องเชื่อมโยงสอดคล้องกับวิถีชีวิตด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักสูตรอิสลามศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553: 4) ที่กำหนดหลักการไว้ 3 ประการ คือ 1) มุ่งเน้นพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักการของศาสนาอิสลาม เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงชีวิต 2) เป็นการศึกษาที่มุสลิมทุกคนจะได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน โดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของแต่ละท้องถิ่น 3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 172) พบว่า

ตัวบ่งชี้ด้านการจัดการเรียนรู้ที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด เช่น วิธีการเรียนการสอนแบบใช้การวิจัยเป็นฐาน เน้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในวิถีชีวิตจริง จัดการเรียนการสอนแบบเน้นบูรณาการเนื้อหา และทักษะที่หลากหลาย มีการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การทำกิจกรรมส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่ได้เรียนรู้ทั้ง ภายในและภายนอกสถานศึกษาเข้ากับวิถีชีวิตและสัมพันธ์กับชีวิตจริง

6. ตัวบ่งชี้ด้านการบริหารจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษา อิสลามที่ชัดเจน 2) ส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาอิสลามอย่างต่อเนื่อง 3) ใช้ระบบการจัดการความรู้ในการบริหารจัดการศึกษาอิสลาม สะท้อนให้เห็นว่า การจัดการศึกษาอิสลามให้ประสบความสำเร็จสอดคล้องตาม ความต้องการและวิถีอิสลามนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย มีการวางแผน และ ดำเนินงานอย่างชัดเจน เป็นระบบ และต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 163) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านนโยบาย/การบริหารจัดการที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ มีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบายที่ชัดเจน มีนโยบายที่สนับสนุนให้เกิดความต่อเนื่อง สม่่าเสมอในการสร้างโอกาสเรียนเรียนรู้ ของผู้เรียน และสอดคล้องกับแนวคิดของเรวัตร์ ชาตรีวิศิษฐ์ และคณะ (2552: 17) ที่กล่าวว่า การวางแผน ยุทธศาสตร์เป็นการวางแผนที่ต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์มีการกำหนดเป้าหมายระยะยาวที่แน่ชัด โดยมีฐานข้อมูล จากการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งการวางแผนยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย การกำหนดพันธกิจและวัตถุประสงค์ ทางยุทธศาสตร์ และการกำหนดแผนงานหลัก นโยบาย และยุทธศาสตร์ย่อย

7. ตัวบ่งชี้ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ลำดับแรก คือ ร่วมระดมทรัพยากรสนับสนุนการจัดการศึกษาอิสลาม มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทางศาสนาอิสลาม และเป็นแหล่งเรียนรู้ในการจัดการศึกษาอิสลาม สะท้อนให้เห็น ว่า ในการจัดการศึกษานั้นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงาน/องค์กรเอกชน องค์กร วิชาชีพ สถานประกอบการ สถาบันศาสนา โดยให้ทุกภาคส่วนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมและ ร่วมเป็นผู้จัดการศึกษาอิสลามด้วย เช่น บ้าน โรงเรียน มัสญิดร่วมจัดกิจกรรมวันสำคัญในศาสนาอิสลาม เชิญอิมาม ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือผู้รู้ทางด้านศาสนาอิสลามเป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เป็นต้น ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของบดินท์ ธรรมสังวาล (2553: 217) พบว่า ตัวบ่งชี้ที่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก คือ โรงเรียนจัดการประชุม สัมมนา แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อประสานความเข้าใจให้ ตรงกันไปในแนวทางของการพัฒนานักเรียนไปสู่เป้าหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ และบ้าน วัด โรงเรียนร่วมมือกัน พัฒนานักเรียนตามแนวทางที่วางไว้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 180) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านระบบสนับสนุนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ ส่งเสริมใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนท้องถิ่นมาก เพิ่มขึ้น เชิญวิทยากรซึ่งเป็นครูภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรหรือสร้างสรรคกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียน หา เครือข่ายการเรียนรู้นอกสถานศึกษา เช่น องค์กรเอกชน องค์กรรัฐ เครือข่ายสิ่งแวดล้อม (NGO) และสอดคล้องกับ งานวิจัยของชูศักดิ์ เอื้อโชคชัย และคณะ (2560: 346) พบว่า การจัดการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ของสำนักงาน กศน. ได้มีมติคณะรัฐมนตรีให้ดำเนินการร่วมกับภาคีเครือข่ายในการร่วมกันจัดการศึกษา สถานศึกษาได้มีการจัดทำ MOU กับสถานประกอบการเพื่อร่วมกันจัดการศึกษาในการพัฒนากำลังแรงงานทั้ง

ฝีมือให้กับสถานประกอบการ สถานศึกษาได้ขอความร่วมมือกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาโดยการจัดทำ MOU เพื่อจัดการทดสอบมาตรฐานวิชาชีพให้กับผู้เรียน

8. ตัวบ่งชี้คุณภาพผู้เรียน ตัวบ่งชี้ที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกโดยผู้เชี่ยวชาญและให้ระดับความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุดที่มีค่าเฉลี่ย 5.00 จำนวน 7 ตัวบ่งชี้ คือ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่นหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) นำบทบัญญัติอิสลามไปใช้ในการดำเนินชีวิต 3) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและให้เกียรติผู้อื่นตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด 4) มีคุณธรรมจริยธรรมอิสลามในการอยู่ร่วมกัน 5) มีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามจุดหมายของหลักสูตร 6) มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด 7) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้เชี่ยวชาญให้ความสำคัญในด้านคุณภาพผู้เรียนซึ่งจะต้องครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ ยึดมั่น ศรัทธา และปฏิบัติตามหลักการอิสลามในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นชัดเจนว่าการศึกษาอิสลามกับวิถีชีวิตนั้นเป็นเรื่องเดียวกัน ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จะต้องมีความสอดคล้องเชื่อมโยงกันเสมอ ดังคำกล่าวที่ว่า การศึกษาอิสลามเป็น “วิถีชีวิต” หรือ “Way of life” อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559: 4) ที่ได้กำหนดจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน คือ 1) มีความรู้ ความเข้าใจ และยึดมั่นในหลักคำสอนอิสลามอย่างถูกต้อง 2) มีความศรัทธาและยำเกรงต่ออัลลอฮ์ สุภานะฮฺวะตะอาลา และปฏิบัติตามแบบอย่างนบีมุฮัมมัด คือลัลลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม ในการดำเนินชีวิต 3) มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมอิสลาม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตในสังคมพหุวัฒนธรรมอย่างมีดุลยภาพ 4) มีทักษะการเรียนรู้อัล-กุรอานและสามารถนำหลักคำสอนไปใช้ในการดำเนินชีวิต 5) มีทักษะชีวิต มีความสามารถในการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหาอย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์ 6) เป็นมุสลิมที่ดี มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง มีสุขภาพที่ดีตามแนวทางอิสลาม มีภาวะผู้นำ มีจิตสาธารณะ และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของรัชดา ธรรมเจริญ (2554: 78) พบว่า องค์ประกอบด้านจริยธรรมของนักเรียนตามหลักศาสนาอิสลาม เช่น นักเรียนมีวินัยในตนเอง มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละต่อส่วนรวม เป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมของชุมชน เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ส่วนองค์ประกอบด้านพฤติกรรม เช่น นักเรียนสามารถถือศีลอดได้ในเดือนรอมฎอน สามารถกล่าวคำปฏิญาณยอมรับ และเคารพองค์อัลลอฮ์ได้ ปฏิบัติละหมาดได้ครบวันละ 5 เวลา รู้หลักปฏิบัติ การจ่ายซะกาต นักเรียนแสดงออกถึงความเป็นมุสลิมที่ดี ซินชมและปฏิบัติตามแบบอย่างของนบีมุฮัมมัดในการใช้ชีวิต ยอมรับในความแตกต่างทางศาสนาและวัฒนธรรมอื่น สามารถทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันร่วมกับผู้ที่นับถือศาสนาอื่นได้ มีการศึกษาคัมภีร์อัล-กุรอานอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐตะวัน ลิมประสงค์ (2560: 493) พบว่า ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของศิริชัย รินทะราช (2553: 189) พบว่า ตัวบ่งชี้ด้านผลลัพธ์ผู้เรียนที่มีความสำคัญระดับมากที่สุด ได้แก่ ความพร้อมในด้านทักษะการเรียนรู้ ประกอบด้วย ทักษะพื้นฐาน ทักษะการคิด ทักษะการใช้เทคโนโลยี ผู้เรียนมีทักษะที่สามารถริเริ่มการเรียนรู้ได้ด้วยการนำตนเองจากการกำหนดจุดมุ่งหมาย วางแผน ดำเนินการเรียนรู้และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองได้ ผู้เรียนเป็นผู้รักการอ่าน แสวงหาความรู้สม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. กระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานระดับนโยบายควรนำผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการจัดการศึกษาอิสลาม ความต้องการตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลาม ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกและกำหนดน้ำหนักความสำคัญ และมีการยืนยันความเหมาะสมในการนำตัวบ่งชี้ไปปฏิบัติโดยผู้เชี่ยวชาญ ไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์ ตลอดจนการวางแผนเพื่อพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยให้มีคุณภาพเป็นที่ยอมรับของสังคมไทยและสากล

2. หน่วยงานต้นสังกัดหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำกับดูแลคุณภาพการจัดการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ตลอดจนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สำนักการศึกษาเอกชนอำเภอ สำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางหรือพัฒนาต่อยอดเพื่อวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามของสถานศึกษาในสังกัดให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน

3. สถานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาเอกชน และสถาบัน การศึกษาที่จัดโดยชุมชนที่จัดการศึกษาอิสลามสามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนจัดการศึกษาอิสลามเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน

4. ครูผู้สอนศาสนาหรืออิสลามศึกษาสามารถนำตัวบ่งชี้คุณภาพคุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยไปใช้ในการวางแผนจัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสอดคล้องกับตัวบ่งชี้ที่กำหนด

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามหรืออิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาแต่ละสังกัด เช่น ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับสถานศึกษาเอกชนตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการอิสลามศึกษาสำหรับศูนย์การศึกษาอิสลามประจำมัสยิด (ตาดีกา) เป็นต้น

2. ควรนำผลการวิจัยตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยฉบับนี้ไปพัฒนาต่อยอดเพื่อขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

3. ควรมีการวิจัยติดตามผลการนำตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาอิสลามในประเทศไทยไปใช้ในสถานศึกษา และพัฒนาตัวบ่งชี้ให้มีความสอดคล้องเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ชูศักดิ์ เอื้องโชคชัย และคณะ. (2560). “การประเมินผลการจัดการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2556 สำหรับกลุ่มเป้าหมายนอกระบบ”. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 10, ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) หน้า 346.
- ณัฐภูมิ อรุณพานิช. (2548). การศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร.
- ณัฐตะวัน ลิมประสงค์. (2560). “นวัตกรรมการบริหารจัดการการประกันคุณภาพสถานศึกษาระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน”. วารสารวิชาการ Veridian E-Journal ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ. ปีที่ 10, ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) หน้า 493.
- นงเยาว์ อุทุมพร. (2549). ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษารุงเทพมหานคร เขต 3. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2551). “การพัฒนาตัวบ่งชี้การประเมิน” การประชุมวิชาการเปิดขอบฟ้าคุณธรรม จริยธรรม. วันที่ 29 สิงหาคม 2551. โรงแรมแอมบาสเตอร์.
- บดินทร์ ธรรมสังวาลย์. (2553). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพโรงเรียนวิถีพุทธ. หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุสิต บัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ฟาฏินา วงศ์เลขา. (2558). *ยกระดับคุณภาพอิสลามศึกษาสู่การยอมรับของสังคมไทยและสากล. หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์.* (ฉบับประจำวันที 6 ตุลาคม) หน้า 22.
- _____. (2558). หลักสูตรแกนกลางอิสลามศึกษาเอกภาพนโยบายหลากหลายปฏิบัติ. *หนังสือพิมพ์ เดลินิวส์.* (ฉบับประจำวันที 7 เมษายน) หน้า 24.
- ภัคพล อนุรักษ์เลขา. (2558). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนมาตรฐานสากล. *ปริญญาครุศาสตร์อุตสาหกรรมมหาบัณฑิต สาขาวิชาครุศาสตร์อุตสาหกรรม (การวิจัยและประเมินผลทางการศึกษา) สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.*
- มังกรแก้ว ดรฤทธิศิลป์. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการศึกษาของโรงเรียนคุณภาพในชุมชนสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *ปริญญาศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต (การบริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- รัชตา ธรรมเจริญ. (2554). “องค์ประกอบและตัวบ่งชี้การเป็นโรงเรียนเอกสารสอนศาสนาอิสลามยอดเยี่ยม เขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้”, *วารสารศึกษาศาสตร์.* ฉบับที่ 3 (มิถุนายน-กันยายน) หน้า 78-79.
- เรวัตร ชาตรีวิศิษฐ์ และคณะ. (2552). การจัดการเชิงกลยุทธ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เดอะนิวกู๊ป.

- ศิริชัย รินทะราช. (2553). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. ปรินญาปรัชญา
ดุขฎิบัณฑิต (สิ่งแวดล้อมศึกษา) มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **การจัดการเรียนรู้อิสลามศึกษาตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร
แห่งประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2553). **หลักสูตรอิสลามศึกษา ตามหลักสูตรแกนกลาง
การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่ง
ประเทศไทย จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). **ร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา**. เอกสารประกอบ การ
ประชุมปฏิบัติการทบทวนร่างหลักสูตรอิสลามศึกษา ระหว่างวันที่ 20-22 มีนาคม 2559
ณ โรงแรมอัญชลิษา กรุงเทพฯ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2546). **โครงการบริหารงานของสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน.
- สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. (2545). **การพัฒนาตัวบ่งชี้สำหรับการประเมินคุณภาพการบริหารและ
การจัดการเขตพื้นที่การศึกษา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธารอักษร.
- อัมพวัลย์ วิศวธีรานนท์. (2556). **การพัฒนาตัวบ่งชี้คุณภาพการจัดการศึกษาระดับดุขฎิบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปวัฒนธรรม**. หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุขฎิบัณฑิต (การอุดมศึกษา) บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ภาษาต่างประเทศ

- James, N. Johnstone. (1981). **Indicator of Education Sytems**. London: UNESCO, McGraw-Hill.
- Lunenburg, Fred. C. and Ornstein, Allan. C. (1996). **Educational administration : Concepts and
practices**. 2nd ed. California : Wadsworth.
- Robert V. Krejcie and Earyle W. Morgan. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities,
Educational and Psychological Measurement**.